SOMLYÓ GYÖRGY

VALLOMÁS A BÉKÉRŐL

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ

SOMLYÓ GYÖRGY

VALLOMÁS A BÉKÉRŐL

KÖLTEMÉNY

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ
1953

A címlapot és a kötet belső rajzait

CSILLAG VERA

készítette

Felelős kiadó a Szépirodalmi Könyvkiadó igazgatója
A szerkesztésért felel: Juhász Ferenc
Műszaki felelős: Farkas Imre
Ez a konyv az MNOSz 5601—50Á szerint készült.
A konyv terjedelme: 7 (Á/5) iv. Készult 4120 példanyban.

17824.53/T. Révai-nyomda, I. telephelye, Budapest, V., Bajcsy-Zsilinszky-út 34.
Felelős vezető: Nyáry Dezső

EGYSZERŰ EMBEREK

I

REGGEL Az erkélyem állok, fent a magasban,
fölöttem holdas, könnyű ég, alattam
zöld bolthajtás, amit a tavasz ácsolt,
összeboruló ívű, dús akácsor.
Mélyet szívok a reggel illatából.

Egy év . . .
Egy éve már, itt ébredek fel
örömben vagy bánatban minden reggel.
E kis utcában, hol a falak hosszán
zöld táncba ring vadszőlő és borostyán,
lassan megismerek minden követ.
S menőben, vagy hazafeléjövet,
mint a magumkén, úgy vizsgálgatom,
hány új bimbó nyílt a muskátlikon.

Kis utca ez, egyszerű emberekkel,
szelíd öreggel, sok vadóc gyerekkel;
autó is nagyritkán fordul be rajta,
no, annál jobban perg kövén a labda.
Van, ki dühvel ablakot csap ilyenkor,
én kinyitom — s rámnyílik a gyerekkor.

Kis utca ez, de mindkét vége tágra
tárva nyílik városra és világra.
A fel-feldörgő vasuti hídon túl
Csepel roppant kinoses hajója indul,
árbocai könnyű párába fogva, —
hogy majd mesés gazdagon megrakodva
térjen meg nagy munkáiból naponta.

A csendben ezer zaj ér el idáig.
Felfele a Gellérthegy csúcsa látszik,
s az ablakban,
— szinte keretbe zárva, —
imt a Szabadság-szobor pálmaága.

A reggel tüze űzi már a holdat.
Anyuska a virágok közt motozgat;
sötét hajának egy-egy őszi szála,
mint éji tavon ezüst holdsugára.
Benépesül az utca . . .
Feleségem
is az előbb indult munkába éppen,
most a Körtérhez ér, aztán a híd . . .
Nézdel, kis kontyán egyet igazít,
s nem sejti, hogy a távolságon át is
meglesem még ezt a mozdulatát is.

Az erkélyen állok, fent a magasban.
Madár csap fel és száll, még magasabban.
Ó, hány repülni induló szavam van!
Mélyet szivok a reggel hűs szeszéből.
Rebbenj fel, ének, szívem ereszéről!

II

GYILKOSOK

Phenjanban már nincs semmi hadicélpont.
Nincs kemence, mely éles, szép acélt ont,
nincs gyár, üzem, híd, se villanytelep,
nincs utca már, se ház . . .
Csak emberek,
csak emberek vannak, csak emberek,
szelíd öregek s vadóc gyerekek:
öregek, kik *azelőtt* kis szatyorral
piacra mentek ifjú szorgalommal;
és gyerekek, kiknek labdája hangos
csattanással, vígan pattant a falhoz;
és oregségükben megifjodott,
szálanként őszülgető asszonyok;
és ifjú nők, kik kedvesen sietve
igyekeztek munkába reggelente,
s a férfi, ha napközben rájuk gondolt,
szava elállt a forró izgalomtól.

Phenjanban már nincsen gyár, nincs üzem,
nincsen egy ház, háznak egy fala sem,
csak emberek vannak, csak emberek,
nő, férfi, gyermek, ifjú és öreg,
kik törhetetlenül együtt maradtak,
mikor az utcák szerte felszakadtak,
kik a tűzben, melyben a vas megolvadt,
egy pillanatra is meg sem hajoltak,
kik álltak, mikor a ház rájukomlott,
kik szilárdabbak, mint a vasbeton volt,
kik, mint a fold, melyre a nap ragyog,
termők és elpusztíthatatlanok.

Phenjanban nincs egyetlen ház se ép, —
a város mégis éli életét,
és épül is már újjá a szivekben,
a réginél százszorta remekebben.
S míg a romok közt is új bomba robban,
álom és terv feszül új házsorokban, —
hol az öregek újra öregednek,
gyermekekből felnőttek cseperednek,
s a nőkben édesen virul ki újra
mindennap a szerelem és a munka.

Phenjanban már a rom is rombadőlt,
a törmelék is száz darabra tört,
nincsen egyetlen rejtett hadicélpont, —

a gyilkos mégis mindennap föléront.

S körül, a kín-szántotta földeket
égő benzin veri eső helyett,
s a földbevájt barlangok ajtaján
vadállatként lopózik be a láng.

Harrison úr arcátlan ki s bejár
a panmindzsoni sátor ajtaján,
a tárgyalást mindennap elnapolva,
s gaz életét rábízva a napalmra.
Clenn Barcus tábornok parancsot ad:
„Égessék fel a békés falvakat!"
S John X hadnagy, estére visszatérve,
szabály szerint írja a jelentésbe:
„Felégettem a békés falvakat,
a gyermekeket és asszonyokat!"
Mintha csak azt írná: *„Gyilkos vagyok!*
Gyilkos, akárcsak a tábornagyok!"

Az erkélyen állok . . .
Mint a madárcsapat,
mely az égő ház eresze alatt
kigyulladt fészkéről riogva feltör, —
csapj fel, vad ének, törj fel dúlt szivemből!

III

EGYSZERŰ EMBEREK
(1952 június 1)

Szelíd és vad énekek hírhozója,
mentem az országos találkozóra.
Kék Dunántúlról fel északkeletnek,
hol a borsodi kohók feketednek:
az alkony még a Balatonba dobta
utolsó fáklyáját, a hűs habokba,
s a hold már a Dunában fente gyenge
pengéjét élesebbre, fényesebbre,
s éjjelre Duna tündére, a Város
ezer csillagszemével vont magához;
hajnalra az Alföld síkja derengett
és délelőtt köde a kék hegyeknek,
s felrémlettek nagy tornyai a vasnak . . .
Ó, kis hazám is — milyen hatalmas vagy,
mikor fiaid szíve így kitágul
mindannyiuk közös gondolatától!

Már elmult este kezdődött a nap.
A sötétkék nyáréji ég alatt
a városok fáklyái fellobogtak,
csónakok kis lámpái imbolyogtak,
Tiszán, Dunán, az ünneplő folyókon.
S mint rég, meséktől zizegő fonókon,
egybegyűltek a lányok, asszonyok,
mondani új mesét, gyönyörű szót,
az utolsó neveket is felírni
a levélre, tarisznyákra kivarrni
az utolsó szép hímet is, s szekérre
hadd fűződjön virágaik füzére!

Minden országút, ösvény és dülő,
mint dagály, mely a városokra nő.
Baljós harangok is kongtak hiába,
a virághímes, tarka napvilágra.
kiosalogatott templomi homályból
is mindenkit e víg ünnepi tábor.

S felálltak az egyszerű emberek.
Zászlók árnyában.
És fejük felett
a jóságos, a bölcs, a nagy tanítók,
Sztálin s Rákosi figyelték, ki mit mond,
elidőzve a herbolyai vájár
s a szikszói parasztasszony szavánál,
s ahogy az ózdi hengerészt, a mályi
téglaégetőt látták itt felállni,
testvéreként a legjobb harcosoknak,
kik a falakról rájuk mosolyogtak,
Erenburgnak, Joliot-Curie-nek,
Amadonak . . .
Nézd, mily gyönyörűek
a némák, kik szavukra rátaláltak,
akik ország-világ elé kiállnak,
kik nem maradnak már számon kívül,
nem kerengenek tehetetlenül
többé soha Ixion kerekén . . .

Biztosan állnak meg e földtekén.
Ország-világ színe elé kiállnak,
keresni nyitják életnek s halálnak,
hogy együtt milliók javára váltsák,
mi volt magányos mardosó kiváltság
évezreken át, a kevesekè,
maguk-eltépő, fényes lelkeké.
Felállnak az egyszerű emberek.
Ha nem tudod, most nézd meg, milyenek!
Nézd, ahogy a történelembe lép
egy dús bajusz, piros-babos fejék,

ahogy e kicsiny parasztnéni gombos
cipőjében lépdel a mikrofonhoz,
s beleszól a világpolitikába . . .
Nézd őket — s gondolj az egész világra.
Felállnak az egyszerü emberek,
férfiak, nők, ifjak és öregek,
kik nem rejtélyben, vajákos talányban,
bíznak most már az erős igazságban,
a világraszóló találkozásban,
a nagy, a szíves, a testvéri pártban!
Felállnak, hogy a kezükbe vegyék
a béke megőrzésének ügyét
és mindvégig kitartsanak mellette.
Nézz e közeli s távoli szemekbe,
s oly egyszerűen, ahogy csak lehet,
mondd el az erőt és az örömet:

hogy velük vagy, hogy közülük vagy egy.

EMLÉKEZZETEK!

I

AZ ELSŐ NAP
(1939 szeptember 1)

Még tündökölt a nyár. Az alkonyok
gyémántpora még hosszam csillogott
a Duna partokba-csiszolt nyakékén:
a sok vörös, zöld, sárga, lila, kék fény,
sejtelmes opál és égő rubint.
Mint elrabolhatatlan ősi kincs,
fonódott e mámoros őszi nyárba
a folyó vígan lengő pántlikája,
szegények szívszorító gazdagsága.

... Miközben a vergődő félvilágra
kivetve, végsőt hurkoltak a hálón
minden újabb zavaros tárgyaláson
a halál zsakettes halászai.
A diplomaták utazásai
tekeregtek Európán, mint a kobra,
a népeket bűvös körükbe fogva.
Titkos egyezmény és nyilt tárgyalás,
Godesberg, München:
ez volt a varázs,
ez volt, ámító egyezményeikkel,
az árulás puhány testén a pikkely.
S nyomukban megindult sziszegve Hitler.

Mint egy otromba őslény, mely előtör
a régen készülődő vak erőkből,
melyeknek, mióta élek, figyeltem
moccanását emberben s elemekben,

ahogy mindjobban felmerült az árból,
e kor szörnyekkel vemhes mocsarából
s most a világra ráemelte mancsát.

Az emberek olvasták hadparancsát.
Az én kezemben is zizzent az újság,
ahogy a vaskos hírre rálapoztam
a gyanútlanul sikló villamosban,
mely emberekkel tömve, mint szinekkel
e koraősz, döcögött a Szigetre,
hol villognak a fehérlő platánok,
mint hűs vízben borzongó bőrű lányok.
Egyike volt ez a csodás napoknak,
mikor határsávján az évszakoknak,
mielőtt megvína élet-halálra,
a nyár s az ősz szédítő tánca járja . . .

Amerre néztem, társaim úgy éltek,
mint a titokban halálraitéltek,
kik tudnak róla mind, — de nem beszélnek.
Akik vagy bamba élvek pocsolyáján,
vagy „örök elvek" örvénylő homályán
pergették napjaik hideglelősen.
S álltak merőn, mint a pompéji őrszem,
ki nem tud, nem is akar menekülni,
hisz a Vezuv nem fogja kikerülni.
Én is, a képzelt sors elébe állva,
tétlen vártam, mikor tör rám a láva,
mellre szíva hősen, ha nem tudok mást,
a Sokratestől hagyott gyáva hagymázt:
„*Megölni megolhetnek, kedvesem,*
de ártani nem árthatnak nekem", —
mint kinek semmi örömre oka,
s igazi fájdalomra sincs joga,
az irtózatra változó napokban,
a tündöklően örök évszakokban.

S ahogy a villamos futott velem,
azt vártam, hogy megtorpan hirtelen,
áram kialszik, kerék elakad,
gipsz vonja be az élő arcokat,
és köröskörül minden egyosapásra
belekövül a hír ártózatába.
S már láttam késő korok távolából,
amint e holtráder-nedt perc világol:
két lépés közt felakadva a láb,
mint mikor a film nem pereg tovább;
a vezető keze csengetyüjén;
s örök-rendetlenül e lány fején
a szellő-félrelibbentette kendő:
így őrzöd meg majd, kővévált jövendő!

S a villamos csak ment, suhant tovább.
Mint aki tudja még, miért s hová . . . ?
Mi lenne, — most ha elkiáltanád?
Ha meghasadna oly rég néma szád?
Hogy szálljatok le végre? emberek!
Ez az út már sehová sem vezet!
Hová mennétek már? A ház kigyulladt,
nincsenek földek és nincsenek útak!
A villamos előtt nincs sín se már!
Ahová mennétek, senkise vár!
Nincs élet, se vidám, se szomorú,
csak háború, háború, háború . . .
Megálljatok! mindenki ott, ahol van,
az egész földön és e villamosban,
állj meg, falu, országút, tanya, város,
állj meg, te sokszázmillió magányos,
mint én, ki nem talált szivet szavához!
Állj meg, mind együtt, együtt! — ez a perc
az utolsó, mikor még tán tehetsz
még felkiálthatsz a háború ellen . . .

S nem kiáltottam. És a többiek sem.
Mentunk tovább, némán és tehetetlen.
Mint ahogy nem kiáltott fél világ,
mikor a Kondor tépte Guernicát,
mint ahogy annyian némán meredtunk,
mikor a fasizmus fekélye meggyűlt
a tőke szörny-testében és a gennyet
Európán végig szétfrocskölve terjedt,
mikor már Ausztrián is felfakadt,
mikor már olte a cseh falvakat,
s Kelet felé, Kelet felé huzódott . . .

A villamos dócogve ringatódott
Két lépés kozt nem akadt fel a láb.
A film pergett kegyetlenul tovább.
Céltalan céljaik kozé szorulva
mentek az emberek.
A háborúba.
A vezető elengedte a csengőt.
A lány megigazította a kendőt.
Mentem én is veluk . . .
S a Szigeten
a nyár az ősszel táncolt esztelen.

HÁROM NAP. HÁROM EJSZAKA
(1941 április)

S halálfejes gyűrűkkel jött az új had.
Három nap, három éjszaka vonultak.
A gesztenyék gyengéd gyantája fénylett,
átlétszően, mint egy-egy tiszta könnycsepp, —
s az édesen csengő, fényes tavaszban
tompán dübögve, állig csupa vasban,
a rakpart kövén — akár a Duna —
zuhogott a barbárok folyama.
Folyam? Vagy tekergő óriáskigyó?
Vagy izzó vas, szüntelen zubogó?
Vagy földből feltörő fekete láva?
(Vagy ölni-küldött, halni-szánt sereg,
vasban is csak rettegő emberek,
kik a világ ellen s önmaguk ellen
hajszoltatva e bamba szédületben
egy iszonyú, halálos maszkabálba,
mindnek az arca máris, mint a lárva? . . .)
A gyilkosság szürke ármádiája,
mely városon, országon át özönlött:
sötét habok, súlyos-görgésű tömbök, —
egyszerre volt mind tömör és puhány.
Kocsik, kocsik . . . sisak sisak után,
ugyanaz a kép minden pillanatban,
rohanva — s mintha mégis mozdulatlan.

A hidak ívén tolongott az ember.
Közöttük álltam én is kedvesemmel,
s néztünk alá, szinte kővémeredve,
e vasbaöntött emberi tömegre,

mely mögött már a szétdúlt Lengyelország,
s Flandria, mint egy lángoló sikoltás,
s hernyótalpai Párizst eltiporták.
Gyöngyike, szívem, ékes, drága szép gyöngy,
hogy mondjam most ki elgurult neved,
ki e talpak alatt recsegve széttört?

Álltunk a hídon s végigremegett
rajtunk e fekete elektromosság,
ahogy összerándult végig az ország:
csikorgott a letiport kövezet,
az országút hosszan felnyüszített
s zúgva lázadt a legázolt vetés.
Ez volt itt az első áramütés,
az országon szaggatón átoikázva
három napra és három éjszakára.
Még nem seregett ránk tüzes csapása,
még nem kattant vagónokon a plomba,
nem kásztunk még föld alá iszonyodva,
ezerkilós bombák láncára fűzve,
nem tátongott kiégett falak üszke,
még nem roppant hídjaink csigolyája.
Még állt a híd íve, s mi rajta állva
néztünk a feketén zörgő halálra.
Volt aki már kendőt lobogtatott,
rég várva már e szörny-vonulatot,
és mindazt, ami rákövetkezett:
a haroctereken rablott kincseket,
a vad cécót, harácsolt áldomást, —
vagy egyszerűen csak a gyilkolást.

Mi ketten köztük szívszorongva álltunk,
kéz a kézben s összekoccant a vállunk,
s láttán e világot dúló seregnek,
ki sem mertük már mondani: szeretlek . . .
S meg se láttuk az első döbbenetben:
hány szemben gyúl ki ott a közelünkben
a tudatos harc égő csillaga, —
melynek fényében él most a Haza.

EURÓPA ERDEI

Ti bátrak, minden földön harcrakészek,
szabadságharcosok, szabadlövészek,
mesékből sarjadt ifjak és leányok,
ti már sereglő szovjet partizánok,
s guerillerók, andarteszek, maquis-k,
hajlíthatatlan sudár fák, akik
benőttétek Európa tájait, —

mért nem lehettem én is köztetek,
ti láthatatlan testvéri sereg,
melynek csodálatos bölcsője volt a
népek börtönévé lett Európa!
A felgyujtott s letiprott földeken
izzegve kelt egy új történelem
titokban érő, bujdosó vetése.

Mért nem voltunk ott, édes, te se, én se,
mikor gyülekeztek az ifjú gárdák,
mikor az éjben sorra megtalálták
egymást, kiket az első döbbenet
szétszórt, a széjjelverhetetlenek,
kiket a Párt tanított meg remélni,
kik már nem tudtak térdenosúszva élni,
de állva tudtak halni és dalolva! . . .

S mögéjük gyűlve álltak mind a sorba
a többiek, mindhiába tiporta
a Hazák földjét vadállati csorda, —
halált hozva a gyáva gyilkosokra,
virágzott a népek százszínű csokra.
Évezredes sürű rengetegek
néma mélye megelevenedett

s úttalan útakon, vad ormokon,
kihalt éjféli utcasarkokon
s megvakult városok egy pisla fénye
mellett gyülekezett a nép reménye.
Ukrajna lángban álló puszta táján,
a brjanszki erdők sötét ingoványán,
lent az albán karszt kopár meredélyén,
fent Norvégia sziklás partszegélyén,
a Grammoszon, a Vercors vadonában,
s kint egy újpesti szűk munkásszobában
sohase látott testvéri sereg!
Mért nem lehettem a testvéretek?
Mért tántorogtam egymagam hazátlan,
félelem nélkül s mégse, mégse bátran,
némán, bár zengve a dalt rendületlen,
tettre készen és mégis tehetetlen,
éji táncában bámulva a holdat, —
mikor mélyén a hontalan napoknak,
a koltók már a Pártjukhoz daloltak?
Hol voltam, mikor bársony lány-kezek
roppantották széjjel a sineket,
melyeken végig a halál dübörgött,
mikor rövidnadrágos kicsi kolykok,
a sarkon a kellő percet kivárva,
szeget vertek a gyilkos kocsijába?
Hol voltam én, ó hol voltunk, mikor
a gyerekkor puha karjaiból
győztesen indult a halálba Zója,
mint a jövő szépséges hírhozója?
Mikor Périt titokban, nagysietve
hurcolták fel a Mont Valérien-re,
őt, kinek szavát sem vette a hóhér,
de harmányan dalolta a jövőért
a legszebb dalt:

Föl, föl, ti rabjai . . .

Ó mért nem tudtam én meghallani? . . .
S mikor ejtőernyőn libegve áttört
a Kárpátok gyűrűjén Kiliám György
fegyveres hordák közé egymaga . . . .
Ó, hősök olthatatlan csillaga,
kiket nem láthattam a sűrű éjben,
Európa elfeketült erdejében
a homályból kiragyogó szemek, —
sose hagyjatok már el engemet . . .

PARÁZS A recsegő, a vad, zavaros éter
megtelt kemény és bíztató igékkel.
A ránkboruló országos sötétben
ezrek hallgatták az üzenetet
a beragasztott ablakok megett:
„Az igazság acél-ereje győz!"
S a kemény szót: *„Mindenki felelős!"*
„Törik a gyilkos rendszer tengelye!"
„Mirajtunk áll, hogy ne törjünk vele."

És súgták tovább fojtott zizzenéssel,
mint a papír, ha hamar lánggal ég el.
A kenyérért sortálló asszonyok
rebesgették már, hogy hová robog
a drága búzával rakott szekér,
mit villogó csendőrszurony kisér
a falvakból, s hol van a tej, a vaj,
s mi lesz a paraszt malacaival . . . ?
Kis anyókák a kemencepadon:
sóhaj lett ajkukon a messzi Don,
mi lehet ott az ukrajnai télben . . . ?
És egyik se hitte volna imgyért sem,
hogy az ő szép, szöghajú Janija —
gyujtogató! gyilkos haramia,
Hitler-fiadzta „hurrá-bestia"!
Egy-egy falu nagysúgva összetódult:
hallotta sógor, koma, tanító úr?
a Sztranyákék Dániel fia átállt
az oroszokhoz, meg a Gyore Lázár . . .

S ha már egy vödör szén se volt a háznál,
Csepelen *az* a tűz melengetett,
amit hoztak haza az emberek:
ma megint eggyel kevesebb motor lesz,
— ha igaz — amit kap tőlünk a Junkers . . .
S itt is, ott is szikrát vetett a hír:
Sztálingrád . . . második front . . . Zsitomir . . .
De csak úgy lobbant el, mint a papír.
Csak mint füstbefúlt, fekete parázs,
rejtve izzott, perzselt a lázadás.
Itt-ott ha felcsapott a szabotázs.
A nép kivágott erdejét beszőtte
a rothadt rendszer rothasztó esője.
A tudatos harc, kemény, tiszta szóval
s a férfi düh és az asszonyi sóhaj
szabad lobogásra alig szította;
mint a nedvesen halomba rakott fa,
csak pörkölődött, sercegett magába . . .
Lángja nem volt, csak füstje, pattogása.

Közben az izzó, ropogó házán át
üvöltöztek a kis és nagy hiénák,
a véres üzletek sakálai . . .
Osztotta az országot Kállay,
javában folyt a végső árusítás,
az ezeréves nagyúri kacsintás
hívta kétfelől is, ki többet ád,
egyik rabló után a másikát
a nép husából tálalt lakomára.
S az ár mi volt? *„A magyar élet ára"?*
A vérgőzös rím: *„A szovjet halála"!*
A hadba indult vitéz Jány Gusztáv,
frissiben végiggusztálni a mustrát.
S míg a lángoló Voronyezs mögött
a menekülő szegény ördögök
nem találtak egy rozzant szekeret sem
és ott fagytak a hóban menthetetlen,

ha nem autóikból a tiszt urak
lődöztek őket, akár a nyulat, —
a biztosított, ponyvás kocsikon
vonult a rablott aranyos ikon
a tiszti asszonyok szobáiba,
hol Hitler felé szállt a hő ima,
s büszkélkedtek vele estélyeken,
míg dalolták részeg-érzékenyen:
„... *minden december új májust igér* ..

És kint a fronton folyt a vér, a vér,
hogy a tanyák vékányi kis buzáját,
mit a Jurcsek-féle kupeci csürhe
segélyével gyüjtöttek náci csürbe
vagónjaink száz és százezrei, —
legyen is mivel megdagasztani.
A fényes-kényes magyar úri szellem
nem fintorgott már a kereskedelmen.
Már nem néztek le a kalmárokat
a Csatayak, a Kállayak.
Működött az országnyi vállalat.
Internálótábor, bitófa, börtön
a megszedett, kifosztott anyaföldön,
és tengelyen gurulva kifelé:
Nyugatra búza és Keletre vér ...
Készült beteljesedni, mint a végzet,
a megfelebbezhetetlen itélet,
mely felhangzott a szabad rádión:
egy Mohácscsal tetézett Trianon.

ARCKÉP

(1944 november 28. Józsefvárosi pályaudvar)

Előtte álltam és nem hittem el,
hogy húsból-vérből van, hogy szíve ver,
hogy kínjában is boldog anya szülte,
hogy drága kincsként fogták a kezükbe
első fürdőjén megrendült szülők . . .
Akkor már hittünk minden hihetőt,
s képzeltünk minden elképzelhetetlent,
a szörnyű függöny lassan félrelebbent:
s a gázkamrák füstje már felkavargott,
mutatva egy-két ismert kedves arcot,
zúgott már Auschwitz iszonyú híre,
minden hazugságon át messzire
sikoltott az elhamvadt Lidice,
s az egy szálig kiirtott Oradour.
S tudtuk már, hogy nem messze, odatúl
a Kárpátok mögött, összekötözve
hajtják a robbanó aknamezőkre
azokat, kiknek élte senkié . . .
Az előttünk álló pribék mögé
sötét színben megadta már a háttért,
ki-ki amit hallott és amit átélt, —
mégis olyan volt, mint egy grand-guignol,
mely minden képzeletet kigúnyol,
s inkább komikus, mint rémületes,
ez a korbácsos csendőr-ezredes,
ki a deportálást irányította
a tátott-torku, éhes vagonokba,
gázkamrák megbízható szállítója,

a rémület üvöltő ügynöke,
mikor,
— mint kinek ez az ügyköre, —
végigvonulva a sorok között,
minden egyes embert arculköpött.

Mintha, mielőtt gyilkos bárd alá jut,
így akarná megjelölni az árut,
akár a hízott sertést kék pecséttel.
S mint kinek ínyét csiklandja az étel,
mesebeli jó ízeket kínálva,
arcán kétoldalt csorgott le a nyála.

Én épp huszonnégy éves lettem aznap,
s tehetetlen prédájául a gaznak,
várva, hogy mint az árut, majd beraknak,
a hosszu-hosszu, ködös pályaudvar
rampáján álltam ötezred magammal.
Fölöttünk épp lassan pirkadt a hajnal,
a fojtó felhők sötét hasadékán
áttűnt valami földöntúli szép táj,
hallatlan könnyü, rózsás messziség ...
Olykor tompán felmorajlott az ég.
Míg itt e nyálzó fenevad dühöngött,
Kelet felől már reménytadva dörgött
a szovjet előörsök ütege.
S mint csak épp sejthető, messzi zene,
a városból a már titokba jelzett
hamis iratok is felém zizegtek,
ajándékai nemismert kezeknek.
Elhagyhatom-e itt ezt az ötezret,
kivel a sors egy pusztulásba kerget? ...
De elhagyhatom-e a milliókat,
kik e pusztulás multán élni fognak,
a jövendőt, mely íme, kétfelé is
harcolni kész az én életemért is,
hogy én is küzdjek majd érte s vele? ...

S ahogy lopva néztem visszafele,
szökés közben még láttam iszonyodva,
hogy rugdossák őket a vagonokba,
s hogy int még Kovács Laci, Farkas Olga,
a szűk nyílásban egymáson tolongva,
míg százával zsúfoltig megrakodva, —
rájuk is rájuk nem kattant a plomba . . .

(Az ő kihúnyt szemük is tágranyílva
kérdi tőlünk:
mi lett hóhéraikkal?
E bandität a nép ítélete
élve, vagy holtan utólérte-e?
Vagy mint veszett eb, menekült ugatva,
s tovább gyilkolva, míg lehet, Nyugatra,
hogy új uraknál álljon újra zsoldba?
Lehet, hogy most a régi díszbe hordja
az Atlanti Hadak egyenruháját?
Én ott látom habzó sakálpofáját
a ragályt kópködő légierődök
fedélzetén, a csontig perzselődött
gyermekek szétszórt holtteste fölött.
És ott,
ahol a győztes nép előtt
felelnek rettentőn a vérebek, —
tinektek is,
ti tágranyílt szemek . . .)

HOVÁ?...

(Budapest, 1944 december)

E látomástól borzongva osontam
vesztébe rohanó, vak városomban.
Hová szöktem?... hová?... még most se tudtam.

Már hallatszott, ahogy mind vacogóbban
a gyalázat gyáva gerince roppan
az összezáruló acélkarokban.
Időnként egy-egy messzi akna robbant,
a szabadság dörgő üzenete.
És együtt harsantották meg vele
éppen aznap a Kossuth-rádión át
a fegyveres felkelés riadóját:

A náci rablók s nyilas banditák
kirabolnák és elpusztítanák
Budapestet...
Munkások, katonák!
Polgárok! és minden hazafiak,
a partizánharc zászlaja alatt
két tűz közé a zsoldoshadakat!
Mikor mosnók le a szégyent, ha most se?!

S a legjobbaktól jött a felelet.
Zászlót bontottak az ujpestiek.
S mint hirtelen öröm, vágott a bomba
a németekkel zsúfolt Metropolba.

S én hová szöktem?... Nem a harcba most se.

Most látszott igazán, mi volt a város.
Most hasonlított csak farkastanyához!

Most már mindannyiunk szemeláttára
változott át — lehullva minden álca —
azzá, ami mindig volt, bárha rejtve:
fenevadak véres, fekete verme.
Az utcán mindenütt beléboto't már
a legvakabb, bekötött szemu polgár.
A szép kulisszának nyoma se volt már.
Teljes sűrüjében kibújt alóla
az úri Magyarország vadbozótja.
Nem is város volt már — valódi dzsungel.
Minden út csapda — minden ház buvóhely
Már nem egy nagyváros lakói járták
az utcán a feltépett-kövű járdát:
csak üldözők csörtettek s üldözöttek,
hajcsárok és meghajszolt bennszülöttek;
a nép:
rejtőzők, búvók s bujtatók,
s rá szimaton mindenütt a kopók.
Táboni csendőrök járőrei,
e szörnyeteg „mama kedvencei"
bukkantak ki minden kanyarulatban,
csörrenő vas-előkével nyakukban.
Egy szűkölő, megbolydult hadsereg
s egy hadseregnyi szökévény rekedt
a véglegesen körülkeritett
városban —
és nézett farkasszemet.
Hazámfiai! emlékezzetek!

Felöltöttük a harc egyenruháját,
megtanultuk a búvás taktikáját,
a fegyvert, mit az illegalitás ád.
Zsebünkben gyántott, hamis iratokkal
jártunk, de alig növő öntudattal.
Farkasok között bujkáltunk merészen,
minden utcasarkon halálrakészen,
mégis szívünkbe mar s marhat! a szégyen,
idézve e napok hány drága hősét,
akiknek neve örökös dicsőség!

Míg mi tűrtük tovább a legnagyobb,
rabságnál szégyenebb gyalázatot.
Tűrtük, hogy mint a drágamívü korsó
fülét, letörjék gaz kezek utolsó
hidjainkat is a mázas Dunáról.
Hogy szétszaggassák, aki harcra bátor.
S hogy, mikor már csak egy kőhajitásnyi
szólt a szabadság,
ne a nép emeljen
barrikádot a gyilkos horda ellen,
de *ők* tépjék fel a kövezetet!

Hazámfiai! emlékezzetek!

„UTOLSÓ EMBERIG"

(Buda, 1945 január)

Ember még nem volt soha nyomorultabb,
mint ez a falka megvert, gyáva dúvad,
ahogy a lejtón lefelé vonultak,
az „Új Európa" hősei, az új had,
a válogatott tömeggyilkosok

Hol voltak már a fényes sisakok,
a „tigrisek" és páncélos „párducok",
a hernyótalpú brontozauruszok,
kiknek lépte hat évig dobogott
egy félvilágot megrengetően,
a földön, vízen és a levegőben?

Bukdácsolva, balogul, bucegően,
nézd a fehér havon kiégve itt
a fekete villámok fiait,
kiket így űzött határról határra
a Vörös Hadseregnek nyolc csapása,
s most, itt várt rájuk a kilencedik

Tíz hátráló SS tort rá a házra,
ahol vártunk a felszabadulásra
„*Védjetek az utolsó emberig*" —
rikácsolta a rádión Göring.

S itt voltak az utolsó emberek
A lelkiismeret nélküliek,
a tűszokat rohogve kínozók,
a városokat kiradírozók,
a lánytestet szivarral égetők,
az élő nyakakra kötél verők,
a békés falvak felé zuhanók,
a próbált csecsemő falhoz-csapók,

kik emberek zsírjából főzve szappant,
titokban rettegték a Láthatatlant.

Itt voltak az utolsó emberek,
keresve egy utolsó menhelyet,
még egy napi, órányi életet.

„*Ezek majd élnek*" — gondolták talán,
ránk nézve pincénk homályos zugán.
S egyik már babrált is a pisztolyán.
De már nem maradt gyilkolni se kedvük.
Mögöttük tízezer halál, előttük
Berlinig mindenütt a pusztulás.

Bakancsát oldozgatta a ragyás-
képű, hadd melengesse még fagyott
lábát, mely öt határon át futott, —
mielőtt majd elfeketült szivén is
megfagy még a perzselő rettegés is:
bennuk az élet utolsó hire . . .

S fönt a dombon, kétszáz lépésnyire
láttuk, ahogy a könnyű szürkületben
a szabadítók hóköpenye lebben.

A DAL

„Az emberiség hall titeket,
mint a dalt és maga előtt visz,
mert ti voltatok az emberiség első
tavaszi dala . . .“

Olesz Goncsár: Zászlóvivők

I

Az én fulem mindig a dalra nyílt,
arra figyeltem kisgyerekkoromtól,
az suhogtatta fölöttem a nyírt,
az szólt hozzám a zúgó Balatonból,
a köveken sebesre tört habokból.
Hallottam vidám parasztlányokat,
akiknek ajkán fájdalom fakadt
s gyermekszivembe egyszer belevéste
dalát egy május harsány tüntetése.
És mindig hallom apám énekét,
a vérvöröset, szurokfeketét,
melyben egy szeretetlen élet átka
szakadt ki azon nyersen a világba.
És figyeltem régi, nagy dalnokokra,
ahogy szavuk a multból felmorajlott,
s zárt évezredek kapuin kopogva,
sehol se leltem a jövőbe ajtót:
csak hallgattam a rab éveken át
ifjúságom ketrecbe zárt dalát.

Azt hittem, hogy az igazság erőtlen,
s gyenge a dal, mert nincsen fegyvere.
S akkor egyszerre ott termett előttem
a győztes igazság s a dal vele.
„*A fegyverek közt hallgatnak a múzsák*"
— tanított egy kancsal történelem.
S most elém állt a gyönyörű tanúság:
a dal
amely maga
a győzelem.

II

Mintha zajló jég törné az eget,
az éj mind a négy sarkán recsegett.
Még soha sem fűtötte Budapestet
ennyi tűz — s így még sohasem didergett.
A láng s a fagy osztozkodott a koncon.
Hatodik hete állott már az ostrom.
Géppuskák rettentő madarai
raktak a romok közt rikoltva fészket, —
s egész éjjel lehetett hallani,
ahogy csőrük egymás husába tépett:
Mintha hajnalra minden összedőlne.
S hajnalra minden némaságba halt.
Egy hang se vágott be a hegynyi csöndbe

És akkor hallottuk meg ezt a dalt.

Egy órjás döngetett a pinceajtón.
A mécsvilág lobbant a sűrű bajszon
s végigsuhant fehér hókopenyén.
Kucsmája villant fényes feketén.
Kemény kezében már nem *avtomátot*
tartott maga elé . .
Harmonikázott
S hozzá lassan mímelte is a táncot,
mint ősei, zaporozsi kozákok,
kik ezüst csizmapatkókkal ropták ott
a fergetegként kopogó hopákot
a Dnyeper zuhogói közt megállva.

Kolhozok fia, sztyeppék unokája,
egy Sztálin-nevelte, új Bulba Tárász
nyujtotta szívemig harmonikáját,
e csonkig égett, üszkös éjszakából
úgy emelve a napra ezt a dalt,
mint hihetetlenül gyengéd virágot,
mely minden gyűlöleten át kihajt, —
öt határon s ezer halálon át
áldozva értem vérét és dalát.

S „*vojna kaput! kaput vojna!*" — kiáltva,
a pince éjét szélesen kitárta
a béke első, kéklő hajnalára.

És máris ment tovább.
Előle még két
lángzó határ állotta el a békét,
amit nekünk dalolva itthagyott.
Vártak a föld alá bútt városok,
a sok kihalt ház s még több teli pince,
hogy a jövő tornyára felrepítse
daloló győzelmének zászlaját
és felálljon a letiport világ.

III

Azóta szól énbennem is e dal.
A fényes-szép, amelyet ott tanultam
a rettegéstől sötét pincelyukban.
Úgy járt át sosem-hallott dallama,
a régen-várt, mintha e katona
szívének hősi, tiszta áramát
szívemnek bene adta volna át,
mint buzgó vért az elszorult erekbe.
Ez vezet már engem is győzelemre.

S azóta hallom, ahogy mindenütt zeng:
hogy ereje is van az igaz ügynek,
s át minden véren, minden könnyeken,
mindenütt övé lesz a győzelem.
S se hazugságokban, se börtönökben
többé már el nem rejthetik előlem,
kelljen bár bújni ordas vadonon,
nem lehet többé meg nem hallanom.

Ha Sztálinvárosban bukkant elém a
berlini VIT felé futó staféta,
az ifjúság égő fáklyáival;
ha Tirana vidám lányaival
az elhullt hősökre emlékezőn
mimózát ültettünk a dombtetőn;
ha Párizsban a Vélodrome d'Hiver
öklöt lendítő tízezreivel
együtt kiáltottam: éljen Thorez! —
ez a dal zengett, mindig ugyanez.

Ó, hadd legyek csordulásig vele!
Hadd legyek messzezengő hangszere!
Teljes szivemmel és is énekeljem,
s vigyem én is, ha kell, a fegyveremmel,
minden tűzön és minden poklon át,
száz határon s ezer halálon át.

NYOLCSZÁZMILLIÓ

„Hogy a legalsó pór is kunyhajában
Mondhassa bizton: nem vagyok magam!
Testvérim vannak, szdmos milliók;
En védem őket, ők megvédnek engem.
Nem félek tőled, sors. bármit akarsz.“

Vorosmarty

I

ANYÁM SZEME
(1945 március Buda és Pest között.)

Vízbedőlt roncsaiból kiemelve,
mint ferde torony, állt billegve, ferde
traverzein a romok közt a híd,
akár egy rögtönzött diadalív,
mellyel a munka fiai fogadták
győzelmes érkezésedet, szabadság.

A hídverő nép első nyomt csatája!
Hány osata s hány győzelem jő utána!

A tépett hídfőnél a lüktető tér
úgy dobogott, mint a lázas ütőér
a zihálva éledő szervezetben.
S lökte a friss vért egyre sebesebben.

Naphosszat tódult át az áradat.
A millió széttépett kaposolat
egy százszálu, összekuszált gomolyba
kötve
kereste egymást szívszorongva.
A széthasított ország két fele,
a termelés felbomlott szövete,
a szakadt szálként szétfoszlott családok,
s kik föld alatt titkon szőtték a Pártot, —
a hídon át találtak ujra össze,
a béke új szövetségébe fűzve.
Hajnaltól késő estig dőlt az ember,
nehéz batyúkkal és nehéz szivekkel,

a hátuk mögött nem is egy halállal,
s előttük is még, isten tudja, hánnyal!
Keresve mind az elveszített munkát,
s fia-lányát, férje-nejét, vagy anyját . . .
S kik bűneik szakállukba takarva
zsúfolódtak e zsongó zűrzavarba,
hogy megpróbálják máris összezúzni
a békét, mely készült már egybefűzni
a jövendőt s az ezredévi harcot . . .

Reggeltől estig egyre így kavargott
a hídon át, cipelve régi gondját
és éledő reményeit,
az ország

Miosoda gondok és milyen remény!
Velük hogyan rohantam volna én!
De belepré-elve e sűrű árba,
mely lomhán hompölygött, mintha csak állna,
én is tolongtam, álltam és dülöngtem
e végnélkül tajtékozó özönben.
A vékonyodó jéglapok felett
tavaszi szél árasztá a vizet,
messzirehordva már a vérhabot,
mely egész télen át beléfagyott.

Társzekéren, teherautón, gyalog
mentek a hontalan honfoglalók,
s gyerekkocsik, kordélyok, tragacsok,
ki-ki amit épp kiragadhatott
az egekig kavargó pusztulásból,
vagy amit fel tudott kapkodni máshol. —
itt hullámzott, mint tengeren dagálykor . . .

Itt mentem én is Pest felé Budáról,
hogy annyi vészen át hazataláljak.
És otthon van-e, lesz-e, aki várhat?
A téren már „friss buci"-t kiabáltak.

A romok elé függönyt vont az alkony.
Szívszakadva fordultam be a sarkon,
még át az utcán és be a kapun
s a lépcsőn fel . . .
S olyan váratlanul,
mintha nem erre vártam volna rég,
az ajtóban, mely még alig nyilott ki,
megláttam a homályból rámragyogni
anyám szemét, anyám szemét, anyám szemét.

S most is látom . . . Ahogy mélyből kilángol.
Athénből, Viet-Namból, Koreából
mintha rámnézne százezer anya
kínban égő, néma szembogara,
hány örökre elborult szem, amelyből
a boldog fény többé sosem dereng fol!
Rajtam ég mindegyik tekintete,
mintha mindnek én volnék gyermeke:
a partizán, kit élve eltemettek,
a kisfiú, kit bomba szétrepesztett,
s az is, kit kalózlobogók alatt
hurcoltak el a martalóc-hadak,
hazájától távol, a tengeren túl
gyilkolni és elveszni nyomorultul;
mind, kit már visszavárni hasztalan . . .
Akinek anyja volt és anyja van,
s kiben a drága férfi-vágy terem,
hogy asszonyt ő is anyává tegyen,
a fiúi s a férfi szerelem
nevében hangosan kiáltsa: Nem! —
Hogy alkotó, szép boldog gyermekér
ragyogjon minden anya szemefénye.

„VOJNA KAPUT!“

Nincs tobbé háború!

„Vojna kaput!“ —
ezzel nyíltak ki a pincekapúk,
ettől csengett végig az utcahossza
e felségesen áradó tavaszba
Iván, Ibrahim, Olesz vagy Aljoska
mindannyiunknak ajándékba hozta,
úgy adta tiszta szívből ezt a szót,
mint ahogy puha kenyeret hozott,
ahogy ránkragyogtatta mosolyát.
Ezzel nyitotta pincéd ajaját,
az utcán ezzel köszöntött reád
ezzel emelte feléd poharát.

Az egyszerű győzelmes katonák
fenn lobogtatták e szó zászlaját
a felszabadított határokon,
kitűzve mindenutt a romokon,
s végül szinte láttam, ahogy a Reichstag
még füstolgó falára is felírták,
miközben az utolsó akna robbant,
sietős, kúsza ákombákomokkal:
„Vojna kaput!“

Vége a háborúnak!
Saját vackában pusztult el a dúvad.
S ha irháját valahol menti is még,
soha többé elő nem bújhat onnét.
Utját állja a felszabaditott nép.

Kik láttak már őrjöngeni e bárgyú
fenevadat, melynek pofája ágyu,

s bomlott agya — a világuralom;
kik átmentek minden borzalmakon
s kik meglátták a felszabaditókat,
a tűzben is békéről dalolókat, —
a népeket már soha, soha többé
nem tehetik gyilkos szörnyetegekké!
Így csillant fel a tündéri remény,
mint tótukorben, milliók szivén.
A rombadőlt Budapest közepén,
hol percről percre nőtt egy rozsdepény
ára, s már újra gazdag és szegény
állott egymással szemben minden utcán, —
valami orok ünnep kóde hullt rám,
kod, mely sötét helyett csalfán aranylik
az elkápráztatott szemen . . .
S ha addig
is tótágast állt bennem a világ, —
most sem a biztos két lábára állt,
s a szétszórt fantomok helyére állva
ünnepi fényben csalt új ingoványra
a harcnélküli béke délibábja.

PÁRIZSI REGGEL

(1948 május)

A gyors eső után kiragyogó nap
tüzében az utcán már szakadoztak
a tócsák szeszélyes kis tükrei, —
mintha a felhőket szél kergeti,
és lassan oszlik-foszlik száz alakjuk,
míg végül tiszta ég kéklik alattuk.
Halványan himződött a könnyu pára
a levegő áttetsző anyagára.
A Luxembourg-kert pálmái fölött
kifogyhatatlan kedvvel röpdosött
a szökőkút szőke zuhataga,
mint egy lány kibomló nagy hajzata
Láttál már ilyen gyengéd színeket?
Ilyen óriási magas eget?
Alatta minden kiszélesedett.
A város is kék messziségbe tágult,
fenséges tavaszi látóhatárul.

Ilyen napokon érzi úgy az ember,
hogy szárnyrakel a libbenő szellőkkel,
hogy az útját sehol sem állja semmi,
s könnyű mindenkinek testvére lenni
az áradó tavaszi szerelemben . . .

S hirtelen, mielőtt észrevehettem
volna, merről tör rám, honnan ered,
lopva a szívemig emelkedett
valami ismeretlen gyűlölet
hulláma, hogy keseru izgalomban
lélekzetvesztve, szinte fuldokoltam
S még mindig nem tudtam, forrása hol van
Ott zizegett pedig a hirlapokban.

Selyem párák a tavaszi egen?
Mindenen elárasztó szerelem?
Nem simogatja-e éppily selyem
kékség, ily színes, könnyű messzeség
a távoli Egina szigetét,
hol a napon márványba vésve még
közel három emberi ezredév?
nem éppily kék, nem kékebb é az ég, —
amely alatt tán most kötik be épp
a huszonnyolc görög ifjú szemét?
Van Fleet tábornok int, előre lép,
s a sortűz szárazon ver, mint a jég
Sortűz ered?
Akarod tudni még,
hogy milyen fényben tündöklik e reggel?
Hát nézd meg te is bekötött szemekkel!
S őket kérdezd meg, őket, ott a falnál,
mintha velük egy vezényszóra halnál,
mintha velük töltötted volna még ezt
az utolsó éjszakát..
őket kérdezd,
milyen lehet önnekik ez a nap?
S a hasonlat, amit ők mondanak
a szokókútra, fákra, égre ?
Vagy
kérdezd meg, kérdezd a hóhérokat,
kik ott állnak az arany ég alatt,
kezükben még füstölgő puskacső
Ki parancsol és ki parancsra lő,
s ki úgy beszél megint a háborúról,
mint mi az életünkről, erről-arról

KOSZTASZ JANNOPOULOSZ

Még nem ismertem hősi neved akkor,
még nem hallottam „Utolsó Dal"-odról,
Kosztasz Jannopoulosz, hős fivérem,
egy az eginaiak seregében,
de hozzám is elért, ahogy kivántad,
hangod, mely „végigzúgva a világot"
„a halálra egy rettentőt kiáltott".
S én is éreztem ajkamon a bort,
amit azon az éjjel ittatok,
„a jó tüzes bort", a küzdelemét.

Te elfeledhetetlen példakép,
kit a világ egybegyűlt ifjusága
választott ki, hogy légy előtte fáklya,
te jelképe annak a győzelomnek,
mit a gyilkos halál fölött szerezhet
ki a jövőért áll ki, — mikor *ott* áll, —
ismeretlenül is te tanitottál,
haláloddal, mely félvilágot átért,
küzdeni a világ új tavaszáért.

ATOM!...
(Párizs, 1948)

„Hiroshimában most is tombol a
félelmetes sugárzás tébolya,
mely mindegyre önmaga összeroncsolt
energiáiból támad fel újból,
s tovább terjed, mint megfékezhetetlen
ragály élőben és élettelenben,
és Bikini...!" —

így borzongnak a bárpult
mellett egyszerre prófétává ájult
hölgyek, urak, zöld s bíbor italok
tükre fölött révedve...

Hallgatod,
s már indulnál, hogy főbelődd magad...
Ha ők nem szürcsölnék Pernod-jukat.
s ha nem tudnád, hogy egyik sem azért
fogja álomra hajtani fejét
ma sem, hogy örökre elszenderedjék,
hanem, hogy holnap vígan újrakezdjék
mai meséjük, mind mélyebbre szállva
a világvég kéjes ájulatába,
mert a világ *kezdete s folytatása*
nem az ő gondjuk...

De *az* a te gondod!
Ma szükségteherautókon tolongott
munkába a párizsi nép, a metro
kihűlt ereiben megállt a forró
lüktetés, tanácstalan szédeleg
a nagy város, mint egy gazdátlan eb,

hogy a révült uraknak megmutassa,
ki a világon az igazi gazda,
s ki lesz! . . .
Ki otthon már fellobogózta
az újjáépített Margithidat,
ki jó szóval kezessé edzi majd
az atommagban tomboló vadat
s atom nélkül is eltörli a földről
immagját is a világvége őrült,
gyilkos ábrándjaikban elveszett
tervezőinek s hirdetőinek!

A VILÁG IFJÚSÁGA

(1949 augusztus)

Akik vérét ontanák a tavasznak,
akik pusztító atomról szavalnak,
akik előtt egyetlen szörny remény
a végsőkig sűrített hidrogén
s a kolera, mely zöldszín döglegyek
szárnyán száll ki tudós intézetek
falai közül, —
ide nézzetek!

nézzétek ezt az ifjú sereget,
mely fegyvertelen is félelmesebb,
mint a ti minden gaz fegyveretek!
Micsoda áradás!
Hegyek között,
volgyek között,
burkolja sűrű köd,
vagy ragyogtatja őket tiszta nap,
a váltakozó égövek alatt.
Világvég minden prófétája,
nézd
Budjardja vasutast, az indonézt,
egy éve van úton, lopózva, rejtve,
por lepte, verte jég, kopó kereste,
de biztosan ideér Budapestre.
S Lin-Pun-Pho, ki ezer mérföldön át
gyalog hordozta furcsa mosolyát,
nehogy a nagy találkozót lekésse.
S az ifjú, kinek nem tudjuk nevét se,
mert szívében Hanna-hegyi máglyák
tüzének hozta még izzó parázsát.

Micsoda csillagot gyujt a világra
az ifjak mind közelgő fáklyalángja,
ahogy futva ér határról határra:
az öt világrész útja az öt ága,
s középpontja a zászlós Budapest.
Világ körül milyen staféta ez,
a tengereken át,
hegyek között,
völgyek között,
burkolja sűrű köd,
fölöttük nap süt, hó hull, ég dörög,
a földön át, akár a délköfök,
évszakokat hagyva maguk mögött,
tavaszokból, telekből hömpölygnek: —
és itt a nyár, a nyár fogadja őket.
Ti árulók,
ha nyílik még egy ablak
tömlöc-sötétjén öntudatotoknak,
ha hagyott még egy zúg szabad helyet
kibérlett lelkiismeretetek,
nézzétek e várost, mit újra rabnak
akartatok, ezer zászlót lobogtat
s egyet kiált:
halál a gyilkosoknak!
Ki majd a Nép Bírósága előtt
gyáván rongy életéért könyörög,
s ki éppoly hívalgón s szenvtelenül,
ahogy gyilkolt volna, ha sikerül,
sorolja majd bűnét egymásután,
mint lajstromát egy szörnyű Don Juan, —

nézzétek e várost, amely fölött szép
ívben száll száz galamb és repülőgép,
és halljátok e várost, hatvanöt
nyelven dalol erőt és örömöt!

(NÉPEK DALAI)

Népek dalai, szívbéli dalok,
ahogy egymás mellett lobogtatok,
akár a zászlók bomló selymei,
most már örökre együtt lengeni.
És népek táncai, százszínű flóra,
mely összefonódik egy fordulóra,
s minden szép erejét egymásba ojtja.
Föld legszebb lombjai, virágai,
egy közös nagy vágyból virulva ki,
minden tájak fiai, lányai,
eddig soha egymásra nem találtak,
először összehajló lombu fák,
a pálma a fenyővel összebújva,
dzsungellel eggyéfonódva a tundra,
egy szélben mind egy esküt súgva-zúgva.

Ó, tengere milyen újjongva árad
a Sztálin-autógyáriak karának,
s hogy sír ki, milly magányosság alól
az egyetlenegy szál maláji húr.
Ó, feldübörgő kínai dobok,
s szikár, merő grammoszi dallamok,
amiket nem kísér se kürt, se dob,
mint egy szál fenyő a harcok között,
körötte tűz csap, ég, föld dübörög.
S térdrefektetett ősi hangszerek,
miken Korea szíve felremeg,
s mint egy önfeledt, szárnyaló iram,
röppen róluk az édes *Ariran*.
Ó, Baglanova ajakán a trilla,
mint futórózsa, karcsú szederinda,
és rekedt, mély amerikai *song*,
mely hosszú fájdalom szárán busong,
s híres kis Magyarország egymagába
szóló, elcsukló pentatóniája,

ahogy belép a népek kórusába,
kicsiny skáláját szívesen kitárva
a testvériség széles dallamára.

Híres kis Magyarország, bujdosók
hazája rég,
nem is rég gyilkosok
prédája még,
te új hidakkal ékes,
híred-neved most messzeföldön szép lesz.
Fáid zúgása, folyóid futása,
fiaid, lányaid kézszorítása,
erőd, mely lecsapott az árulásra,
s rokontalan, árva-szép anyanyelved
egy-egy kedves, furcsa hangsúllyal ejtett
szava — :
mind ott cseng már, mint a remény,
minden nép harcában e földtekén,
viszik már szerteszét,
hegyek között,
völgyek között,
kiket még sűrű köd
vár és kiknek a napfény már örök,
ahogy mennek
az úton messzetűnve . . .
S egy életre-szóló dal a szivükben.

NYOLCSZÁZ MILLIÓ

(Albánia, 1950)

Virulnak-e már a szőke mimózák,
e hősök nyughelyére boruló fák,
miket együtt ültettem veletek
a dombhajlatban, Tirana felett?
És a Peqin-i olajfák alatt
fut-e már vígan az ifjú vonat
egyszerűen, mintha öröktől fogva
ez ibolyás völgy töltésén robogna?
S a Sztálin-kombinát új színpadán
táncol-e már a csapat fiú, lány,
mint megannyi rebbenő szárny, libegve, —
ki akkor fagyban-sárban építette?
Sas fiai, magatok is sasok,
a békétekre éhes ordasok
hányszor rontottak rátok már azóta,
az erdőkben, a partokon lopózva, —
hogy újra vér, vér fesse a mimóza
tavaszi szőkeségét, hogy a sas
fészkét a szabad hazák sugaras,
testvéri lombjai közül leverjék! . . .

A kopár úton, lila hangacserjék
közt mentünk fel,
s mint áldozati állat,
mit rettenetes rémület zihált,
mint egy rettegéstől felborzolt-szőrű
barom, reszketett, szűkölt az erőmű
csapásai közt a szent Dajti-hegy,
ahogy a szikla szügye megrepedt,
hogy kicsorgassa vérét, a vizet . . .

Ott mondta nekem a barna Safet,
a pásztorfiú, ki juhok helyett
már a zuhogó ár nyáját terelte
szivattyúkkal a vasbeton-csövekbe — :
„Mi, lásd, kis nép vagyunk, de az erőnk
az, hogy annyian vannak mivelünk,
sokan vagyunk mi,
nyolcszázmillióan . . .“

S ezt hallottam a durazzói dokkban,
és ezzel a szóval nyujtott felém,
csak úgy a földön ültében, a vén
muzulmán néni egy gyönyörű vér-
naranccsot a kis piac közepén.

Gondolj a régi angol balladára,
amelyben a nép egyszerű leánya,
nem tudva gondolni sem a halálra,
azt hajtogatta egyre csendesen
s váltig:
„heten vagyunk, uram, heten . . .“

Így válaszolják, hogyha kérdezed,
mi az erejük, az itteniek,
ily egyszerűen és megindítóan
a bűvös refrént:
nyolcszázmillióan!

Csakhogy, amíg a balladai lányka
szent együgyűséggel vala megáldva,
ez egyszerű férfiak s asszonyok
szemében büszke értelem lobog,
ahogy ott állnak helyükön, ki-ki
mint őrségen . . .
Végvár vitéz
testvériség zászlóvivői, ti,
köröskörül farkasok sűrűjében!
Albánia, ellenség gyűrűjében

olyan lett a te szíved, mint a gyémánt,
s karcolhatatlan tisztaságú példád
szikrázik Dél tüzén, mint a jövő
foglalatában ékes drágakő.

(ALBÁNIAI EMLÉK)

Itt, hol hegyekbe zárva élnek irdatlan évezredek,
hol hajdan Xerxes hadai zúdultak, mint a fergeteg,
és kidőltek az őserdők, akár a megvert seregek,
és ujra nőttek új erdők szénnévált csonkjaik felett
s csak várták, mint az ősidők, a jégbedermedt
nagy hegyek,
míg megszületik bennük egy tüzesszívű ifjú sereg,
mely szirteknél keményebb és a szálfáknál
egyenesebb,
hogy elűzze az utolsó gaz elnyomót, a németet,
s egy ősi rab nép kezdjen itt szabadon ifju életet,
s kibújva a felhők közül, örök napfényben égjenek
az új évezredek során a hófödött, a nagy hegyek, —

e hegy tövén emelte itt Enver elvtárs a sereget,
melynek borával osillogó szivünk szinültig megtelett
„Sokáig éljen Rákosi, sokáig, mint a nagy hegyek!"

„DUNÁNK SZÉLÉN“

I.

„Állok Dunánk szélén, a pesti parton"
Arany

1

„DUNÁNK SZÉLÉN"
(1951)

Állok Dunánk szélén, a pesti parton,
nézem, hogy hajlik estébe az alkony.
Hányszor sajgott bennem régen e szépség,
hogy elmondjam varázsos luktetését,
de képzelt dolgok között tántorogva,
nem találtam az egyszerű szavakra.

Még forr körül a pezsgő délután,
egy habzó felhővel a hegy csucsán,
csupa libbenő tánc a nyári ég,
úszó fátyolként cseréli színét.
Előbb még, mint forrón ömlő acél,
csak dőlt a fény, szétfreccsenő, fehér
szikrákkal szórva tele a vizet.
Aztán a leglágyabb gyöngyházszinek
futották be, amint a hegy fölött
a nap, mint egy aranyrög széttörött . . .

Rég hányszor tépett itt a fájdalom,
üldögélve egy kikötő-bakon, —
míg ugyanígy úszott végig az alkony,
száz neszével a csendes esti parton, —:
azért, hogy a nyár oly sajgón ragyog,
azért, mert ember s fiatal vagyok

s egyedul szinte az egesz vilagban
A nepet *szántam* csak — rá nem találtam
S amit a vízben elrévedve láttam,
csak a magány volt és reménytelenség,
Vulhogva mocskoltak az édes estét,
azok, akiké akkor volt a város
X grófné és Y úr, a gyáros

Most jó itt a lépcsőkon kettesen
nézni csillámok táncát a vizen
és bámulni egy nagy uszály után
a híd alól kibukkan tetován
A parton végig tarkállik a nép
nem bus koltó, vagy elbusult oseléd,
kit magánya vet iszapként a partra,
s egyetlen társa a hullám siralma
Sétalva, a korlátra ráhajolva,
futva az induló sétahajóra,
vagy lent a lepcson bálmeszkodva ketten,
s bújva egy konyvet komoly-onfeledten,
vagy itt, e fekvo colopokon ulve —
a dolgos nap pihen mindegyikukben,
s a holnap gondja csap ki a kovekhez
mely e szép estével is gazdagabb lesz
Bennem is egyre tisztább lesz az ének
Magány és képzelgés már nem kisértnek
Elvtársaik' hála a jó szavakért,
egyszerüeként és igazakért
Hányszor fulladt el hangom egymagamban!
Most már veletek egy a szó s a dallam,
kik adtatok értelmet és szerelmet
az életemnek és az énekemnek

Szemben a Vár széthullott puszta csontváz
De alatta hogy él a parti pontház
Mint eleven sarkkove a jovonek
Az erkélyekre dőlve konyokolnek
a forro nap után hűs alkonyi
szellőben a város uj urai.

nem az üzlet-lesen álló vadorzók,
kik azelőtt járták a Dunakorzót,
mindent felfalók és semmit tevők, — :
de kőmivesek, mérnökök, szövők,
nem, kik helyett a részvények beszélnek,
hanem: akik *maguk* legtöbbet érnek.

Nézik az estben, ami az övék:
a rakpart fehéren fénylő kövét,
míg sötéten ragyog a mélyülő ég
s alóla fel-felvillanva előlép
a villamos, amint fel-le kigyózik
a Dimitrov-téri aluljáróig;
s ott, az új Egyetem homlokzatán,
a kőfaragók vésői nyomán
lassan kibújnak szürke, megszokott
bábjukból a szárnyrakelt oszlopok.
S ha kissé jobban bekukkantanál
a volt Tabán felől a Vár alá,
látnál a rabság romjai alatt
ujjászülető ősi falakat,
melyek százados mélyekből riadnak,
fényén a történelmi öntudatnak:
a jövő biztos építői tárják
fel itt a mult eltemetett csodáját:
Zsigmond és Mátyás szabad palotáját.

Míg ott lejjebb, a Margit-híd alatt
éjjel-nappal harap, köp és harap
egy sor nyujtózó-nyakú vastorok,
csikorognak az ekszkavátorok,
falják a folyómély kincses homokját,
hogy nagy kocsik során versengve hordják.

S ha mint az indián, a vízre hajtod
füled, a folyó országnyi morajt hoz:
hallod, mint rakódik a béke vára
Kazinczra, Pentelére, Inotára.

A homályban már alig látszanak
a lépcsőn akadt hullámtarajak.

a folyó várja a pillanatot
mikor a fények rácsa ráragyog,
s csak úgy belémsajog a régi rabság —
s felujjong a mindennap új szabadság,
mikor íve fölött az Alagútnak
a város vörös csillaga kigyullad.

2

Állok Dunánk szélén a pesti parton . . .
Hol száz év előtt Arany állt a parton,
kutatva a költészet lényegét.
A *valót*, mely csak *megszépítve* szép,
míg az elnyomatás köde borítja
és nem világlik ki igazi nyitja;
míg egymástól végkép elválva látszik
a *piszkos, bűzös valóság* — s a *másik*,
melyben majd eggyé lesz a táj s az ember,
s a szépség párosulni tud a tettel;
amíg ki nem tűnik a dolgokat
összekötő értelmes kapcsolat,
s a jelen harcában fel nem törődnek
csonthéjú törvényei a jövőnek.

Azóta, átküzdve egy századot,
az ember itt is felmagasodott,
mult és jövő teljes terét belátja,
onnan nézve le szenteszét a tájra,
hová a harcok közt emelte Pártja.
S az egyszerű ember is látja ott,
amit a nagy Arany sem láthatott — :
hogy *mi lett* az elképzelt chárizokból,
s a *német szóból, bűzből* és *piszokból*,
amiket Pest utcáin éppen akkor
kavart fel zagyva tömeggé a Bach-kor.
Hogy a néptől való vad rettegésből,
az árulásból és kiegyezésből

bűzhödve dőlt a burzsoázia
országnyi nagyra nőtt kanálisa.
Száz éven át a gyilkos naplopók
mászták meg e partokat, mint a pók.
Csipéseiktől hólyagzott a város.
X grófnő és Y úr, a gyáros
befolytáik, mint a kő, a Dunapartot,
kiverték, mint a gyom, a Rózsadombot,
felkapaszkodtak körül a hegyekre,
beléptidíjat szedtek a Szigetre
és árulást halmozva árulásra,
költöztek mindig ragyogóbb lakásba.

3

Állok Dunánk szélén, a pesti parton . . .
És látom azt is, amit ez az alkony
arany sugaraiban nem mutat:
a sok ólálkodó rókalyukat,
elbújva a város rengetegében,
kígyófészket az új falak tövében.
Még itt is, ott is kiüt a penész,
a régi gomba még titkon tenyész,
míg vannak, akik kívülről tenyésztik
szakadatlan a ragályok petéit.
Most derült fény a föntelmes titokra,
hogy a milljó éves dolomitokba
csuhás orgyilkosok barlang-tanyája
vágódott a Gellért-hegy oldalába.
S hány ily odú tátong még észrevétlen,
azon az őrjás friss építkezésen,
mely itt még csak hatodik éve épül! . . .

Hát hallgassam el merő szépítésül,
hogy még e gyöngyházfényü tiszta esten
is itt bűzhödik most is Budapesten,

olykor óvatlanul felfelcsapódva
a mult utolsó mocskos hordaléka,
amelyet már nem táplál semmi más,
csak a pusztulás és a pusztitás . . .

Nem! nem attól szép a vers, ha a régről
maradt mocskot letöröljük a képről,
hanem, ha a szépet kiverekedjuk.
úgy, hogy a piszkot végleg kiseperjuk.
Nekünk a dal nem úgy lesz *isteni*,
nekünk nem kell ahhoz *fillenteni*,
hogy szemünk a lényeget látva lássa.
Nem a valónak képzelt *égi mássa*,
hanem a harcban tisztuló valóság
adja meg a *mi* énekünk *varázsát*.

ÚJ VÁROSOK ÉPÍTŐI

Csöndbe-merült nagy holdas éjszakákon,
vagy délidőben, munka-lefuváskor,
mikor minden elnéptelenedik,
földünkön Baranyától Borsodig,
láthatod végig, mint félig-kiásott
ősi városok romjait, az ázott
tégla-halmok közt löszbe, dolomitba,
vagy agyagba még mélyen beszorítva, —
a jövendő félig-felépített
városait, e szép leleteket.
S a kis folyók s nagy folyamok felett
a félig-kész hidak még szárnyszegett
ívei, mint megkövült madarak,
félláb on állva úgy gubbasztanak.

S egy pillanatra rémképek gyötörnek:
épülő várost látsz, vagy rombadőltet? . . .
más nem is volna: mindenütt rom és rom;
mintha e kettős tűzbe gyúlt világon
csak kétféle: a multé s a jövőé,
a pusztulóé és az épülőé,
a kettéhasadó egek alatt:
most épülő — s most lerombolt hidak,
uj városok — hol nemrég pusztaság volt,
és pusztaság — hol állott ősi város . . .

Uj városok . . . S az épités határa? . . .
Megmondta Ő, kinek hívó szavára

sereglenek aggok s fiatalok,
tegnappá tenni már a holnapot,
bástyát rakni a pusztítás elé itt, —
s emelni állványt álmaink egéig.

VARGA MARIKA VASBETON SZERELŐ
(1950 január)

Városszéli kocsmán volt mindeneslány, —
nézzétek meg most Varga Marikát!
Vigéc, kupec kapdosta derekát,
és künt aludt, ha alhatott, a deszkán.
Meghallotta: épül a Kombinát.
Most teli szájjal, kedvesen nevet rám:
vaskengyelt hajlít a betongerendán,
s széttörte az évezredes igát.
Megismerte a munka örömét.
Övé itt már ez alkotó Öt Év
minden gondja s minden diadala.
Aztán mi lesz? Az is lehet, miniszter . . .
Vagy mindig új városok fölött ível,
mint a zászló, két szőke varkocsa.

CZUKOR ANNA KOSSUTH-DÍJAS
(1950 július)

A DISZ-kongresszuson egy karcsu, barna
lány pattan fel lobogva, nézd:
„Mi kérünk egy külön építkezést,
hogy az ifjuság végre megmutassa,
nem hiába tűz elé célt a Párt,
kibontott szárnnyal száll már és magasra . . .“
Igy álmodott a barna Czukor Anna
a Béke-útra száz munkáslakást.
És aztán tovább, fel, fel Pentelére!
Ott nyílnak csak szélesre az egek!
Minden épülő város néki fészke,
míg egy széditő boldog repülésre
bocsájtják testvéri, erős kezek:
Moszkvából majd mérnökként térni meg.

DÍJKIOSZTÁS

(Béke-út, 1950 július)

Kovács szaktárs egy serleget kapott
a hagyományos *gleichni* ünnepére,
mert tíz nappal a terv előtt elérte
a lombos fát, mely — mint a csillagok
a hajósnak, — kőmívesek vezére,
meredek útjuk fölött imbolyog.
Most itt áll a tribünön, mosolyog,
ajkát mozdítja, fogna a beszédbe,
rakná a szót egymásra, mint a téglát
egész hosszú, vándorló életén át,
de keze közül egyre kicsuszik.
Serlegét már kétszer is fel s letette . . .
Költők! Mért hagyjátok topogni itt?
Zengjétek el az életét helyette!

ŐSZI ÚDULÉS

(1950 november)

Az este itt mint tigris szeme lángol,
s a reggel karcsún szökdel, mint az őz.
Idecsalt minket mindenféle tájról,
öreget s fiatalt e kedves ősz.
Reggel kemény, szép munkáskezeket látsz
görbülni körben a csészék fülén.
Az életben nem láttják soha egymást,
de szemükben *egy* a lágy őszi fény.
Aki harmincöt éve épületnél
dolgozik s nem vidám, itt úgy nevetgél,
mint a gyerek, s völgybe le, hegyre fel,
a patakparton játszik kergetősdit.
Miénk a föld, a gyár. S miénk az ősz is,
fényküllős, lobogó erdőivel.

A BERLINI VIT STAFÉTÁJA PENTELÉN
(1951 július)

Arany napraforgók, mélylila mákok
bólonganak az úton, a Sziget
nyirfasora színt-váltva integet:
itt várnak most a legjobb DISZ-brigádok,
hogy átvegyék s továbbadják a lángot,
mely most harmadszor világítja meg
egész földön az ifjú szíveket:
kik már ragyognak — s kiket még homály fog.
Hogy átadják a régi városoknak,
hol *egy* élettel sem tud még a korcs had
igájában az ifju mire menni, —
a lángot, mitől az új városok
minden fia-lánya úgy érzi, hogy
egyszerre száz ember szeretne lenni.

BORCSOK FERI BÁCSI
(Kazincz-Barcika, 1952 január)

Ki ne ismerné Börcsök Feri bácsit?
Félig-kész falak mögül néz a tájra,
haját tavaszi, téli szél zilálja,
nyári napban, őszi esőben ázik,
hogy mindenki meleg otthont találjon, —
de ő haza látogatóba jár csak.
Míg másoknak ezerszám új lakást rak,
ő maga megvan a legényszálláson.
Megy, amerre a Terv útja kívánja.
Debrecen, Táglás, Kalocsa, Ivánosa . . .
S most itt, Bükk-alji dombok hajlatán,
(nem ő mondja, — más mondja el helyette):
Béke-város egy épülő falán
ötéves tervét mára befejezte.

Ti országjáró kedves vándorok,
morcos oregek, víg fiatalok.
kiknek egy háznál sosincs maradástok,
mire az kész van — már ti tovább álltok,
kik mindig oly tüzeknél melegesztek,
amik majd csak még eztán gerjedeznek,
kik arra gondoltok, a tiszta ívre,
amely a tégla-halmazt kifeszítve
fog szép terekbe és utcákba nőni, —
ó, ti, új városok új építői,
ti úttörők az évezredes sárban,
dicsőségetek zengjen e hazában,
ideiglenes szállások lakói, —
orokre szóló otthonok rakói!

III

1

AZ ÉPÜLO HÍDNÁL
(1952)

De szép egy félbenálló híd — ha épült!
De milyen iszonyú, — emlékszel-e? —
mikor a robbanás szakítja le,
mint élő kart, pillére perecéről!
Láttad, hogy roskadt össze karcsu íve,
s milyen tanácstalan meredezett
a semmibe az ures szerkezet,
képtelen ficamokba merevítve?
S hol roppant derékkal belészakadt,
hogy örvénylett vad kínjában a hab! —
Hogy örvénylenek most is nagy folyók,
új és új hídroncsok folé bukók,
megint csak vért, mindig vért hurcolók!
Idehallom vad harsogásukat.

2

Az új híd itt, nézd, még oly gyenge, félénk,
de mintha már zsongna a forgalom,
nagy teret nyitva mindkét oldalon,
a víz folott ballegő, csonka élén.
Uj utak és új összekottetések
fűzik itt egymáshoz a partokat,
száz eddig ki nem bomlott kapcsolat

keresi helyét egy új városrésznek,
te kedves, itt, ahol mi is lakunk.
Fordulj a terv csillagképeihez:
ott írva áll, hogy a jövő mi lesz.
Még üres telekre néz ablakunk,
de a helyén már ma is láthatod
a megépült, *lakható* holnapot.

3

Kinek szívbéli párja nincs, — bezárva
áll, mint zsákutca, tátong, mint a híd,
mely még nem fűzte egybe íveit, —
az sem fér hozzá, ki eszméi társa.
Mindenki felé kitárt szívvel álltam,
de énhozzám tárt út sohase vitt,
befejezetlen, félben-állva, míg
örvényeim fölött rád nem találtam.
Te, egy-felem, ki parthoz tereled
bennem az úttalan szeretetet,
vigyázz szerelmünk teljesült ivére!
amin át minden élő közelebb lesz
az én szivemhez és a te szivedhez.
Sose zuhanjon roncsként le a mélybe!

A BALATON SZIVE

I

ÓRTÜZEK

(1952 május)

E fagytámadta májusi napokban
a szülőföld szelíd táján bolyongtam,
dombok lejtőin és mólók tövében,
a jólismert, a százszorjárt vidéken,
hol völgy, halom, sík minden hajlatán
a Balaton szive dobog puhán.

Bírja öt uraság volt birtokát
a boglári állami gazdaság.
S ahogy kocogok a volt grófi csézán,
a régi tájak újult arca néz rám.
Dombra fel, völgybe le, mélyútakon
s fennlengő dűlőkön kutatgatom,
emlék és álom hogy keveredik, —
s szivem mindkettővel színig telik.
Ámulva nézem: hegy-völgyon de-föllép
táncos lábain a magasfeszültség,
fel egész a Kányalihegtetőig,
hová a madár is alig vetődik,
s hol kecskekörmökre bukkantam egyszer:
valaha idáig csapott a tenger . . .
A bakon a régi, öreg Lajos bá',
parádésból vedlett közös koosissá,
ostornyéllel mutogatja a *kárt*,
s a győzelmesen megvívott csatát . . .

Nappal még fel-fellélekzett a táj,
de sápadtan, mint a beteg leány,

és éjente a védtelen dülőknél
ólálkodott az ujra ránktörő tél.
Távol, vad ormokon egymásra torló
és mélybezúduló légáramokból
fagyok rontottak ránk, hogy elvetéljék
terhes földjeink osecsemő vetését.

Éjeken át tombolt az ütközet
az ember és a dúló fagy között,
és mindenütt ottmaradt a nyoma:
fekete üszkös seb a burgonya
levelén és szöllőn dermedt kacsok,
alácsüngve, mint béna végtagok.
S mint hajdanán a görög őrtüzek
jelezték vesztük, vagy győzelmüket, —
mindkét parton fellobogtak a máglyák,
hogy a beözönlő útját elálljak,
védőn emelve lángpallosukat.
Hogy a kévék békén hozhassanak
s az ifjú venyige az ős bazalton
jövőbefénylő, tüzes bort fakasszon.

Végül az ember győzedelmeskedett.
A hét év óta szabad emberek.
Gaal Gaszton, Hunyady gróf, Inkey,
Jankovics Bésán volt oselédei,
kik az orgyilkosként leső hidegben
is tudják már, hogy a nyár győzhetetlen.

Dalolva jönnek az esti gyülésre,
az új brigád-zászló átvételére
teherautón a péntekhelyiek,
szél lengeti szines kendőiket,
a győztes ifju gyümölcsnevelők,
kik nem hátráltak meg a fagy előtt,
a tűzrakók . . .
Itt is, akár a láng,
nézd fellobogni ezt a szőke lányt:

„A szelekkel együtt süvítenek
felénk a távol dermesztő hirek.
Hallgassatok Kocsedo sortüzére!
És gáz szivárog Duclos börtönébe!
Mint a fagytól gyümölcsot, gabonát, —
gyilkostól is úgy védjük e hazát!"

KÉT GYŰLÉS
(1948 Párizs)

Úgy él bennem e perc, akár a dal...
Csokorba kötve lengtek fenn a zászlók...
Háboru s béke kérdésén vitázott
a Sorbonne-on sokezer fiatal.
Mikor az elnök, Jacques Duclos felállt:
„*Egy óra mulva utazom, elvtársak*
a magyar testvérpárt Kongresszusának
üdvözlésére..." — épp éjfélre járt.
És csattogott a taps, mint vas, ha zeng.
S részeg szárnyakként csapongott a „hurrá!"
S e visszhangból úgy hallottam ki én
a szívemet dobogni, mintha húrrá
változtam volna, mely felajzva peng
az éjszaka felbúgó hangszerén.

*

1952 BALATON-BOGLÁR

Most mi állunk a kastély udvarán,
a dombok alkonyati őrtüzében.
S a győztes brigád-zászlóval kezében
áll előttünk a péntekhelyi lány:
neved, Duclos! oly félszeg-furcsa hévvel
tör fel édes somogyi ajakán, —
de hogy összecseng amaz éjszakán
a franciákén Rákosi nevével!
S a „hurrá"-ra is hogy rímel az „éljen!"
Mint láncszemek, úgy kapcsolódnak össze.
S a tapsra is milyen válasz e taps!
Akárhol élj, bármilyen ordas éjben,
csak életed e fényes láncba kösd be, —
és ne félj attól, hogy magad maradsz!

NAGYBEREK

Ó, Nagyberek félelmes ősi tája,
a mult sötét gyermeki arzenálja:
itt fegyverkeztünk fel a nagy csatákra,
s pergett a gyékény barna buzogánya.
Most felnőttebb küzdelem színtere
lett itt a tőzeg vad tenyészete.
Az órjásra nőtt lapulevelek közt
százados álmából riad a teknőc.
s látja, ahogy e gyilkos csatatérre
kiáll a jövő két békés vitéze,
a vízépítő és az agronómus.
Kezük a tájra erdőt, lefolyót húz,
s megkezdik itt is a harcot, a végsőt,
e földön, hol a tekergő gyökér közt
az ősvegetáció vad homályán
tombol a rothadás, duhong az ármány.
Kezdik a harcot, életre-halálra
az ősvilág zörgő barbár hadával,
a náddal, mely ízenként ujra sarjad.
e történelem-előtti talaj vad
állat- s növény-hekatombáiból.
És a tetemrehívott mult alól,
mint a megindult vér, a feketevoros víz dől zubogva lefele
a csatornák megnyílt érrendszerén.
És új életbe kezd a televény.
Mi ötszázezer évnyi vak erők
irtóztató mélységéből kinőtt,
évek alatt megfordítja az ember,
s rajt legszebb álmai derengenek fel.

De nézd a vad viaskodást a mélyben,
vadvizek közt, a sorok sűrujében!
Nap-nap újra megkuzd a szőke lányhaj-
selymességű mustár a torz csalánnal
És nem lehet, hogy meg ne értsd a példát:
ahogy a napraforgó dús tovén rág
a mocskos pajor, —
legszebb sorainkat,
miket már a jövendő szele ringat,
titkon még mindenütt így növi át
a tulajdonát féltő ősvilág,
újult duhvel sarjadva, mint a nád,
melynek felássuk bűzhödt birtokát,
rohamra törve minden kis mocsárból,
melyre szemed és ekéd nem vigyáz jól.
Zorögve ront neki az ifjú fáknak,
védekezik és védekezve támad.
Nincs vége még a már megnyert csatának!
Míg hatszázezer csemete-fa felnő,
s tomott csatasorokban áll az erdő
a parttól fel a dombok pereméig,
míg a lennek egész tengere kéklik,
s a ménta-illat messzefoldre folkél . . .
Ó, nincs megrendítőbb *anndl* a földnél,
mely az emberi történelem óta
először hajlik az emberi szóra!

IV

„... Mosolya legyen ajándék az egész világ ifjúságának...“
(Beloiannisz anyjának uzenetéből a világ népeihez.)

A HÓS HAJÓJA
(1952 augusztus)

Rózsaujjal? — nem, véres, szörnyű mancscsal
csapott a görög égre ez a hajnal.
S még föl se jött, fekete éj honolt még,
mikor Beloiannisztot, a Sast megölték.
De úgy bukott le nagy szíve csucsáról,
mint egy új nap, mely nyugtában is lángol,
akár egy ritka égi tűnemény,
mely látható a föld mindkét felén.
S reggel mindenütt borzongva csodálták
az érkező nap véres ragyogását.
Mint a felkorbácsolt, élő ideg,
sajogni kezdtek mind a kábelek,
felrepítve a hír rettenetét...

S itt is felzúgtak rá a jegenyék,
ahogy a széles földet megkerülve,
belecsapott e csöndes kis öbölbe,
mintha a görög tengerek dagálya
törne idáig szörnyü fájdalmába, —
hol Tihany fái, mint baráti tárt kar,
összefogódznak a füredi fákkal.

S felfigyeltek rá az itteniek,
kik ismerik a fák, szelek, vizek
beszédét . .
Zúgó szerszámaikat
letették. Nagyot fújva elakadt
a légkalapács vad lehellete,
nyaktörő lengése közt fölfele,
megállt a daru, felnyögött a fűrész . . .

Összegyűltek a szárazdokk körül és
az épülő hajó bordáira
felugrott egy ifju, e táj fia,
s halk szava, mint pára a tó felett,
soká, hosszam csillogva lebegett.

És attól fogva három hónapig
szikrázott a hajó mezítlen teste
a nap s a hegesztők tüzében edzve.
Fa sikongott és csattogott a vas.
Három hónapig szárnyalt ott a Sas
a sójatér felett a nyári égen,
s csillogva a dokk levélzöld vizében.
Ott élt a mérnökökkel és az áccsal,
a tervezővel és hajókováccsal,
s hogy lennének ily szépek és merészek,
az ő ki-nem-hunyó szemébe néztek
ifjak és lányok tiszta szemei . . .

Most méltóságos szépséggel szeli
a tavat, Veszprém kéklő hegyei,
Somogy zöldelő halmai között.
Elindul az ódon fakikötők
mellett északról és besiklik a
déli betonmólók karjaiba.
Míg suhantában kétoldalt a vízből
két fényben csapongó szárnyat hasít föl

Megölhetik-e, — kinek nincs halála?
ki holtában az élő ifjúságba,
megmászhatatlan hegyek szirtfokába,
fiatal városok még friss falába,
hajók örök-nyugtalan árbocába
építi bele gyönyörű nevét!

Nézd e hajó zsongó fedélzetét:
minden mosoly, mi itt ível a szájra,
az ő utolsó mosolyának mása,
és míg a csöndes csobogású, holdas
éjben a sötét víz fölé hajolnak,
az ő virágát tűzi lopva-félve
egy ifjú — szép kedvese kebelére.

SZÉP SZÓVAL

Miránk óriási nagy
munka szakadt itt, —
a vers ma mindenki
figyelmét magára vonja.
Munkára hát,
de inaszakadtig,
hogy felcsapjon a mennyiség
és a minőség grafikonja!
Előre,
elvtársak,
egyszerre kilépve.
Nem kell nekünk
zsémbes parókája
a tar koponyáknak!
És haragunkat, ha van, —
zúdítsuk az ellenségre
tulsó felén
a vörös barrikádnak!

Majakovszkij: A proletárköltőkhöz

SZÉP SZÓVAL

Én sérelmem, — ha van — nem altatom
puhán gomolygó felhő-karokon,
feledni sem takarom égi kékbe,
nem viszem búni erdő sürüjébe,
nem repitem a titkos végtelenbe.
hogy szédületében elszenderedne,
s mérges vagy mézes szó el nem riaszt,
az embertől várnom vigaszt s igazt.

Tudom a küzdelmet, a legnagyobbat,
mióta emberi szivek dobognak, —
a harcot, a végsőt az emberért, —
s tudom: e harcban szivem mennyit ér.
S tudom: ha igaztalan, ami bánt,
az is nagyobb bombákból egy szilánk,
s magam ügyéért csak úgy állhatok ki.
ha milliók léptét tudom dobogni.
Ha közös jövőnk szászszorszép nevében
tudom szép szóval szólongatni népem,
de eltiporni is, ha nyüzsgenek,
a multból mászó eszme-nyüveket.
S ha úgy tudom védeni ellenükben,
kétséget nem ismerve, egyre hűbben
az igazságnak minden kis szemét,
mint az emberiség lágy kenyerét.

Ha nem onnan veszek példát, azoktól.
akikben még a régi rágalom forr, —
de a hősöktől, kik megszentelik
e roppant föld minden délköreit,
akiknek lépte tiszta ragyogást visz
oda is, hol még a mocsok tanyázik.

Én nem akarok meghuzódni renyhén
Pártom hatalmas, zúgó rengetegjén,
nemcsak oltalmat kértem és találtam
a sűrü elvtársi lombsusogásban,
de erőt is, hogy bármilyen viharban
meg tudjak állni, s mit magambaszívtam:
eszmék dús nedvét, forró áramát
a közösségnek, tiszta sugarát
nagy tetteknek, —
mint lombjukkal a fák,
versek lélekző, élő levelével
lehelljen a világba ujra széjjel.

ALKONYAT

Ilyenkor télidőtt egy pillanat,
s már fordul estébe az alkonyat,
mint stafétafutók, helyet cserélnek
a nappal fényei s az esti fények.
Az ég alja egy könnyu rezzenéstül
meglibben, mint violaszín szegésü,
órjás fekete kendő.
S alatta minden, minden közelebb jő.
Mintha belátnál a kicsiny szobákba,
hol fehérrel terítnek vacsorára,
fiatal anya épp most nyujtja mellét
egy pici piros szájnak — nézd, milyen szép.
De tán a mellette lévő lakás
függönye mögött les az árulás.
Mire vársz?! húzd el a függönyt! kiálts rá!
míg terve nem válik vad rombolássá!
Másutt meg éppen frissen kialudva
most indulnak az esti műszakokba
s valahol egy hidon fel-felcikáz
az ilyenkor sem alvó alkotás
hegesztő-szórta ezer csillaga,
s ragyog tőle a termő éjszaka.
A költő is, zúgó szivébe gyüjtve
e hangokat, tán épp e percben ült le,

,hogy mint nagy fivérünk meghagyta,
„szépen,
ahogy a csillagok járnak az égen,"
s oly pontosan — kiszabja a szavak
tündöklő pályáját az ég alatt,
hogy mindenkihez eljuthassanak . . .

A KÖLTOKHÖZ Mily csapkodás volt itt! mi kapkodás!
Holló a hollónak, költő a más
költőnek versébe — s szemébe ás.
S e szócsatáknak árát meg, mondd, ki adta?
Szivünk magasbarepített galambja!
Az ő hó tollát mooskolta be őrült
vagdalkozásban véres vérose-csőrünk.

Barátaim, testvér költők, e hősi
kor magyar lantosai, hegedősi,
kiknek dalára —
emlékezzetek,
hogy mondta veterán fivéretek,
Tyihonov, víg gyerekszemeivel: —
már egy egész testvér világ figyel, —
hogy lehetnénk méltók e feladatra,
külön-külön, egymástól elszakadva?

Látjátok még a budai szelíd
lugas árnyán Pablo-t, a chileit,
aki a vad Kordillerákon át
hozta hozzánk hazája bánatát,
s bőszoknyás Varga Julcsa víg dalára
felelt a pampák bus *vidalitája*,
s egybevegyült a forró katalán dal
Gábor Áron dörgő rézágyujával.

És Hikmet fénybeemelt serlegére,
ki nem emlékszik szava melegére?
Hogy oly egyek legyünk mi, magyar költők,
ahogy egy velünk ő, a messziről jött.

Ha rímünket nem tudjuk fűzni egymás
rímébe, hogyha lantjainkat, elvtárs,
közös szép mozdulattal nem emeljük
a magasba, hogy együtt énekeljük,
hogy is tudnánk fűzni népünk dalát a
világ sereglő testvér-kórusába? . . .

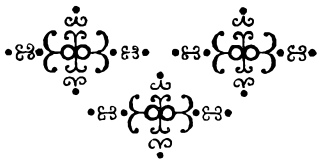

MAGASRÓL

— A SZKP XIX. Kongresszusára —

Megmásztuk már e földi hegyek ormát,
talpunk alatt a Kázbek és a Mont Blanc,
s a Gaurizankár, melynél soha fóljebb
a földmély izzó csóvái se törtek.
Górnyedtek voltunk — kiegyenesedtünk.
A hó s a fagy osztozkodott felettünk —
lángot szítottunk, árnyékot neveltünk.
És nemzedékek növő seregén
mind messzebbre sugárzott a remény.
A sarkok jegébe is belefénylett,
hős sugárt vitt az izzótüzü Délnek.
És álmodtunk!
Ha álmainknak hosszát
fölmérnéd, vele százszor is behúznád
a földet, mint puha párnát, a legszebb,
soselátott szinekkel hímezettet.

De ily magasra ember sose hágott,
sose látott még ekkora világot,
se hegycsúcsról, se álmai csucsáról,
mint e Kongresszus kiugró fokáról.

Ki állt ott fenn a fényben legelől?
Ki látja először a messziből
a jövő madarát magasba szállni?
Az álmok nagy fészekrakója, Sztálin —
s vele a nagy álmodók ezrei.
Kik ők?
Egy párt, egy nép küldöttei?
Az emberiség legjobbjai ők,
kiket küldtek minden folyók s mezők,
az úttorók, hírhozók, hírvivők,

a szakadékokon átlendülők,
a semmi magastól nem szédülők.
S nyomukban már mind szorosabb sorokban
az egész emberiség lépte dobban,
e hegycsúcsra emelt tekintetével, —
hogy ily magasról nézzen szerteszéjjel.

Mostantól már, míg a világ világ,
nem szállhat alacsonyabban a vágy,
kitáguló szívében, aki ember,
nem érheti be ennél kevesebbel
Bármily kis falat rak a kőnüves,
a jövő nagy építményeihez
emeli fel vakolókanalát.
S a búza aranv tengerére lát
a dologzó paraszt, bár foldje csak
oly vékonyan kanyarog, mint patak.
Költő, tehát, hogy sohase csalatkozz,
szavaid mérd e hallatlan szavakhoz,
hogy tetté válthasd legnagyobb jogod:
az igazság teljét kimondanod!

Mert tombol még a foldön a hazugság
„Joga" van, mondja. Nem engedi jussát.
Lápokon és mocsarakban tanyázik
s tajtéka felcsap álmaink csucsáig.
Mint tőzegvíz, hólyagzik, bugyborékol,
orvul betör minden kis hasadékon,
s nyomában már falvakra, városokra
üvölt az ágyu és szakad a bomba,
égő benzin, pestis pók, atom.
S a szívbebújt, élősdi borzalom.

— *Az ember tervez és az isten végez!* —
suttogja.
S tervet készit az oléshez.

— *Az élet titka kifürkészhetetlen.*

S mérges halált kutat a kémcsövekben.

— *Az ember nem boldognak szuletett.*

S szénné éget anyát és gyermeket

De élni fognak mind a gyermekek,
hogy folyókból születő tengerek,
lecsapolt lápok s elhordott hegyek
mutassák e földön mindenkinek:
az ember boldogságra született

Boldognak s nagynak született az ember.
Hogy minden vágyával versenyre keljen.
Az asszony szépnek, akár a virágszál.
S a férfi sudárabbnak mint a fáknál.
A kisgyerek gyümolcsnél kerekebbnek.
És együtt — gazdagabbnak, mint a kertek.
Kiket a tél puha prémmel olelget,
hives patakokkal köszönt a nyár,
bölcs tanácsal s vad mámorral kinál
az ősz és a tavasz — egymásután.
Kiknek földjén nem burjánzik a gyom.
mint szivét sem veri fel rágalom.
Kiktől az igazság oly egyszerű,
mint hogy csak rózsát hajt a rózsatő.
Kikben nem sarjadhat oly szerelem,
mely elaszna virág- s gyümölcstelen.
És nem lobbanhat olyan bátor eszme,
mely a valóság kincsévé ne lenne.

Élj bárhol. Légy magyar vagy francia,
szabad vagy még fogoly hazák fia,
ha harcod már, mint áradó vizek,
elsöpörte ellenségeidet.
vagy ha még csak kicsiny búvó patak,
mely ellenséges szirtek közt fakad,
ha még csak fel-feltörő zuhatag, —
odanézz, hol Sztálin szeme előtt
távoli folyók medre egybenőtt,
s partjára gyűlve hallgatja a nép
zúgni a kommunizmus tengerét.

BÉKETARISZNYA

Kis tarisznyájában egy ezredéven át
mivel is bocsájtá útnak kisebb fiát,
édesanyánk, híres kicsiny Magyarország?
Mivel ment, kit szíve világgá szalasztott?
Marék kölesből gyúrt, könnyekkel dagasztott,
hunyorgó hamuban sült egy szem pogácsa
kísérte csak el a hosszu bujdosásba,
nehéz vándorútra, szerencsét próbálni,
gonosz órjások közt száz próbát kiállni,
sárkánnyal megvíni, kút mélyére szállni,
örök szolgaságból egyszer kitalálni,
a boldogság tündér leányát meglátni.

De más tarisznyával indul a világba,
akit most küld népünk fel Bécs városába!
Nem toldozott-foldott, nem kopott csikóbőr,
hímes szőttesből van, varrottas selyemből.
S benne egy egész nép dús útravalója
kíséri el őt a nagy találkozóra,
testvéri népeknek szépen elmondani:
mi, kis Magyarország fiai, lányai,
messzi Tiszántulról és túl a Dunáról,
hidas Budapestről, Bükk s Bakony aljáról,
jöttünk ezeréves néma szolgaságból
s beszédes ajkunkon most a szabadság szól.

Szavunkat kivarrjuk, — mint a tulipánt a
szőttesre — a népek szép kongresszusára,
mely most gyüjti egybe, mióta a világ,
először minden föld legkisebbik fiát.

Jönnek ama Földről, ahol a selyem rét
minden ellenségnek immár látta vesztét
s nem sző több urat a pokoli szövőszék.
S jönnek mások vértől iszamos lapályon,
át börtönrácsokon, vak drótakadályon,
tüskön-bokron által, a talpuk kisebbed,
áll útjuk elébe szikrázó üveghegy,
de repíti őket táltos szép szövetség,
hogy tüzön-vizen át egymást megkeressék,
de segíti őket a gyémánt akarat,
legyőzni együtt a dúló fenevadat.

Mert ha le is vágtuk hét iszonyu fejét
a szörny fasizmusnak, nőtt helyén ujra hét.
Lábát vak odvából mégegyszer kitette
a tengeren át a kicsiny félszigetre,
rothadó testéből fertőzött bogárhad
ront neki gyereknek s szelíd ősz anyáknak,
s viruló leányok szerelmes szép teste —
frecosenő tüzében ég rettenetesre.
Országokat vág szét acél-körmeivel
s ragadós nyálával kis szörnyeket nevel,
hogy velük kötözze rabláncra a földet.
Világ másik felén csak annál dühödtebb,
ment a félvilágból immár kivetettük.

Mind e világ népe, fennen követeljük:
békét a világnak! többé nem engedjük,
hogy jég-lehellete elhervassza földünk.
Az emberek bárhol valljak, ami elvük,
de sárkányok elvét dúlni nem engedjük!
Nógrádból, Somogyból mi is ezt üzenjük:
ha ki reánk törne, azt össze mi törjük!
Ha ki rád uszulna, annak elé állunk,
édes-erős várunk, Népköztársaságunk!

Küldött-fiaink, e VALLOMÁST is, kérlek,
népek asztalára szépen letegyétek.
Mert aki ezt írta, minden szíve-vágya
dalát belefonni népek kórusába,

melynek ezer hangját zúgva zengetik meg
Tyihonov, Aragon, Neruda és Hikmet.
Nincs más büszkeségem, mint azért küzdeni,
hogy a föld kerekén minden nép fiai,
kik feltarisznyálva nagy útnak erednek,
kiküzdeni a szép munkát és szerelmet,
örökre legyőzzék a hétfejű sárkányt,
s a boldogság tündér lányát megtalálják.

1952 augusztus —
1953 február.

T A R T A L O M

Egyszerű emberek 5

Emlékezzetek 15

A dal 37

Nyolcszázmillió 45

„Dunánk szélén“ 65

A Balaton szive 81

Szép szóval 93

Magasról. A SZKP XIX. kongresszusára 99

Béketarisznya 105

Ára: 10·50 Ft

17826/LD01 - Révai